

Nr 555

Av herr **Heckscher m. fl.**, om den ekonomiska politikens inriktning på den europeiska marknaden.

(Lika lydande med motion nr 475 i Första kammaren)

Den över praktiskt taget hela världen accepterade uppfattningen, att den ekonomiska politiken har till syfte att underbygga full sysselsättning, tolkades under efterkrigstidens första halvdecennium nästan allmänt som ett så avgörande skäl för en på alla områden expansionsskapande politik, att nära nog alla andra hänsyn fick vika. Målsättningen, som alltjämt mer eller mindre rutinmässigt upprepas i nationella och internationella sammanhang, är i och för sig oförändrad, men en tilltagande benägenhet för omprövning av den ensidigt expansiva politikens risker framträder tydligt. De besvärande verkningarna av häftiga inflationsgenombrott har varit av stor betydelse för denna fortgående mentalitetsförändring, men även erfarenheter av översysselsättningens biverkningar har uppenbarligen medverkat härtill. Under 1950-talet har också den ensidigt expansiva politikens störningsverkningar för möjligheterna av ett internationellt samarbete och dess allt tydligare konsekvenser för de framtida möjligheterna av en lugn ekonomisk utveckling gjort sig påmint. Under trycket av dessa och andra omständigheter har därför — internationellt sett — den ekonomiska politikens inriktning och teknik undan för undan nyanserats, dess register breddats och insikten om de ekonomiska problemens komplicerade natur fördjupats.

Nu mera är det egentligen endast i de s. k. utvecklingsländerna, där det politiska och ekonomiska trycket är mycket starkt, och i de länder, där kontrollen över människornas ekonomiska handlande är absolut, som den ekonomiska politiken har kvar denna expansionistiska inriktning. I dessa länder tillmätts kostnadssynpunkten icke avgörande vikt och därmed ej heller den egentliga effektivitetssynpunkten. Annorstädes tränger sig marknadsaspekten alltmer fram i uppmärksamhetens centrum. Hänsynen till reaktionen bland konsumenter, sparare och producenter blir alltmer bestämmande för avvägningar och bedömningar. Ju starkare hänsyn man tvingas ta till marknadsbetingelserna desto mer begränsat blir utrymmet för direkta ingripanden, antingen nu dessa kläds i de direkta regleringarnas dräkt, får skattepolitisk utformning eller tillåtes påverka penningpolitikens teknik.

Detta betyder att de ekonomiskt-politiska principer som utgår från och påskyndar utvecklingen mot en konkurrens ekonomi blir alltmer väsentliga. Självfallet har utvecklingen i denna riktning varit olika stark i olika delar av världen. I den mån den blir förhärskande i de dominerande ekonomiska områdena blir den emellertid också en internationell företeelse till vilken alla måste ta hänsyn.

Insikten om att ett rationellt utnyttjande av de produktiva krafterna under nu gällande tekniska betingelser knappast är möjligt utan ett internationellt samarbete som bryter ner gränserna mellan de olika länderna har lett till målmedvetna ansträngningar i syfte att lägga en säker grund för detta samarbete. Av alla tecken att döma kommer den närmaste framtiden i än högre grad än det gångna decenniet att vara en period av snabbt ökad förpliktande samverkan över gränserna. Det har självfallet stor betydelse att denna samverkan kommer till uttryck i formliga överenskommelser mellan de olika länderna och i ett successivt stärkande av de internationella ekonomiska organen. Utvecklingen förefaller emellertid ha en sådan tyngd att ett växande samarbete också kommer att etableras vid sidan av sådana överenskommelser. Teoretiskt kan det naturligtvis föreligga en möjlighet för det ena landet eller det andra att ställa sig vid sidan av detta förlopp men knappast praktiskt. Möjligheterna av en isolerad ekonomisk tillvaro för något enstaka land föreligger inte längre, under alla förhållanden icke för något land där man ställer anspråk på en välståndsutveckling, som låter sig jämföras med den genomsnittliga utanför de egna gränserna. Innebörden härav är att förutsättningar för ekonomisk-politisk suveränitet i gammal bemärkelse knappast längre existerar. Intet land kan längre i den meningen föra en självständig ekonomisk politik att man där utan hänsyn till det internationella skeendet skulle kunna bestämma riktlinjerna eller ge denna politik en inriktning som på något avgörande sätt avviker från den internationella tendensen. I all synnerhet är möjligheterna härtill begränsade i ett förhållandevis litet land med stor utrikeshandel.

Vid en diskussion av den svenska ekonomiska politikens möjligheter och konkreta målsättning har man alltså att taga hänsyn till vår internationella bundenhet, den tilltagande internationella benägenheten för en marknads ekonomi och den internationella nyansering av politiken som leder till ett successivt understrykande av konkurrens ekonomiens realiteter. Det förefaller därvid vara av största vikt att från dessa delvis nya utgångspunkter planera politiken på sikt och att genomföra planeringen i så god tid att en i möjligaste mån ostörd anpassning till de nya betingelserna blir möjlig.

Det finns i ögonblicket inga säkra tecken som tyder på någon mera omfattande allmän konjunkturavmattning i världen. Däremot torde man, så länge den politiska spänningen består, kunna räkna med en relativt hög

aktivitet i ekonomin i de bestämmande länderna. Man måste emellertid i prognoserna för framtiden erinra sig att vi nu redan befinner oss på toppen av en högkonjunktur, att man alltså vid bedömandet av utsikterna för fortsatta stegringar framöver har ett högt utgångsläge och därför måste ålägga sig betydande återhållsamhet. Just den omständigheten att konjunkturen befinner sig på toppen skapar ju därtill en risk för bakslag, vilka även om de i och för sig icke är särskilt betydande kan ge förhållandevis omfattande återverkningar. Det karakteristiska för den ekonomiska utvecklingen internationellt sett under senare år är ju att expansionen kunnat ske vid förvånansvärt stabil prisnivå. I synnerhet har exportpriserna visat sig trög-rörliga. I någon grad torde väl denna utveckling ha sammanhang med råvaruprisernas sjunkande tendens men till väsentligare del bero på att ledig produktionskapacitet funnits och finns, vilket självfallet verkat återhållande på tendenserna till prisstegringar och underbyggt konkurrensen både inom de olika länderna och mellan dem. Men det är icke säkert att dessa för prisnivån återhållande faktorer kommer att bli oförändrade. Den slutsatsen torde likväl kunna dragas att priset under tiden framöver kommer att få en ökande betydelse för möjligheterna att finna avsättning. Då samtidigt kostnadsutvecklingen tenderar mot stegring får det fortsatta rationaliseringsarbetet en alltmer avgörande vikt. Möjligheterna att godtaga ytterligare kostnadsstegringar bestäms alltså av internationella omständigheter över vilka vårt inflytande är ringa och av utsikterna att begränsa kostnadsstegringarnas genomslag i priserna genom fortsatt effektivisering av produktionen. I bägge dessa avseenden ger alla kända omständigheter anledning till synnerlig försiktighet både på kort sikt och på något längre sikt.

Den mest närliggande uppgiften för de svenska statsmakterna måste vara att nå sådana förhandlingsresultat att en svensk anslutning till den europeiska ekonomiska gemenskapen kan ske så störningsfritt som möjligt och så snart som möjligt. Därigenom förbättras på ett avgörande sätt utsikterna för den anpassning till den europeiska konkurrensökonomien som under alla förhållanden är nödvändig. I den mån denna målsättning kräver förstärkt kapacitet av förhandlingsteknisk art måste denna ställas till förfogande. Att det eftertryck med vilket svenska förhandlingar kan föras ökas av en allmän anslutning bakom dem som agerar torde få anses självklart. Den omständigheten att vi för vår del fortfarande anser att den av regeringen aktualiserade förhandlingsformen kan komma att försvåra för Sverige att träffa en bl. a. för näringslivet godtagbar överenskommelse om anslutning till den gemensamma marknaden gör det inte mindre angeläget att finna former för fortsatt diskussion av marknadsfrågorna som gör ett enigt uppträdande utåt möjligt och som engagerar såväl alla ansvariga meningsriktningar som näringsliv och arbetsliv för en positiv och realistisk lösning av frågan.

Lika väsentliga som förhandlingsresultaten är emellertid att det ekonomiskt-politiska förberedelsearbetet för en mjuk övergång till de delvis radikalt förändrade betingelserna för vårt ekonomiska liv utan dröjsmål påbörjas och drivs med målmedvetenhet och beslutsamhet. Det gäller ju att underbygga en omfattande strukturell rationalisering och en undan för undan stärkt konkurrenskraft.

Begreppet ekonomisk politik måste i detta sammanhang fattas i vid bemärkelse. Dit hör arbetsmarknadspolitik, som står inför uppgiften att å ena sidan förhindra att nödvändiga strukturrationaliseringar får ett outhärdligt genomslag för den enskilde och att å andra sidan undan för undan öka arbetskraftens rörlighet. Arbetsmarknadspolitik måste samstämmas med de lokaliseringpolitiska strävandena, för vilka det hela tiden måste stå klart att perspektivet icke får begränsas till den egna bygden. De lokala synpunkterna får icke bli avgörande för förläggningen av produktionen, utan det gäller att i första hand få en sådan lokalisering av näringslivet som gynnar folkhushållet i stort. Till den ekonomiska politiken hör i särskild grad finanspolitiken — i båda dess led, alltså både utgiftspolitik och skattepolitiken. Om ett ur internationell synpunkt för högt offentligt utgiftsläge etableras leder detta gärna till ett högt kostnadsläge och till en stelhet i samhällsekonomin med besvärande konsekvenser. Nödvändigheten att lägga sparfrämjande synpunkter på skattepolitikens utformning framträder också med ökad skärpa. Det reellt underbyggda investeringsutrymmet måste ökas, underlaget för en rörlig ränta på en ur internationella konkurrenssynpunkter godtagbar nivå stärkas och utrymmet för en omfattande kreditgivning i förhållande till utländska avnämare av svenska produkter vidgas. Behovet såväl av ett ökat internationellt företagssparande som framför allt av ett starkt ökat sparande över marknaden framstår alltså klart. Skattepolitiken och den ekonomiska politiken i allmänhet måste därtill stimulera till ökad benägenhet för risktagande och till ökad vilja att göra arbetsinsatser. Den följsamma penningpolitik som måste ligga i botten på hela den ekonomiska politiken får avstå från att använda regleringsingripanden, som skapar den ena ohållbara situationen efter den andra, och i högre grad än nu förlita sig på generellt verkande åtgärder. Den alltjämt kvarstående valutaregleringen, vars möjligheter att hindra kortfristiga kapitalrörelser i hög grad överskattats, måste snabbt avvecklas och kapitalrörelserna över gränserna befrias från regleringsmässiga hinder. Vi måste åter skapa en intern kapitalmarknad och anknyta den till den internationella marknaden.

Vi åberopar det anförda och hemställer,

att riksdagen vid sin behandling av riktlinjerna för den ekonomiska politiken måtte understryka nödvändigheten av att inrikta och utforma denna politik i syfte att möjliggöra

för det svenska näringslivet att störningsfritt växa in i en europeisk konkurrensökonomi.

Stockholm den 26 januari 1962

Gunnar Heckscher

T. G. von Seth

Leif Cassel

Ernst V. Staxäng

Rolf Eliasson

Tage Magnusson

Karin Wetterström

Eric Nilsson
i Svalöv

Carl Östlund
